

Temat:

Ekonomia, społeczeństwo, kultura – przemiany kulturowe w świetle rewolucji przemysłowej.

Obszar nauczania: historia - gimnazjum

Czas trwania zajęć: 3 jednostki lekcyjne – ewentualnie 2h plus projekt

Pytania kluczowe:

1. Jakie wynalazki XIX-wieczne najbardziej zmieniły twoje życie?
2. Które z wynalazków znajdowały/znajdują się w twoim regionie?
3. Jakie znaczenie miał rozwój przemysłu dla twojego regionu, społeczeństwa, kultury?

Charakterystyka:

Temat pomyślany jako połączenie odwróconej lekcji z projektem edukacyjnym z zastosowaniem nowoczesnej technologii. Jest zgodny z założeniami nowej podstawy programowej z historii ze szczególnym uwzględnieniem

- dostrzegania zmiany w życiu społecznym oraz ciągłości w rozwoju kulturowym i cywilizacyjnym,
- porównywania informacji pozyskanych z różnych źródeł oraz formułowania wniosków,
- analizy procesu historycznego w kontekście epoki i dostrzegania zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego.

Scenariusz organizują trzy działania (do wyboru przez nauczyciela, w jak szerokim zakresie będzie go chciał realizować):

1. Wstępne:

Wykonanie prezentacji dotyczącej 5 wynalazków XIX-wiecznych.

2. Praca na lekcji:

- analiza prezentacji, praca w grupach nad stworzeniem rankingu wynalazków.
- przedstawienie zmian kulturowych spowodowanych ekonomiką, m.in. napływ cudzoziemców, nowe religie, poglądy tolerancji i nacjonalizmu, zmiana roli kobiety, zmiany w architekturze, migracje i powstanie nowej grupy społecznej - klasy robotniczej; z uwzględnieniem specyfiki regionu.

3. Projekt edukacyjny zakładający wykonanie wirtualnej wycieczki po regionie w oparciu o zgromadzone materiały oraz wiedzę z lekcji. Wykorzystanie aplikacji Mapy Google.

Szczególny nacisk w scenariuszu został położony na samodzielną pracę, umiejętność budowania procesu przyczynowo-skutkowego oraz umiejętność samodzielnego zbierania

i analizy materiału źródłowego. Lekcja może być wejściem do zgłębienia przemian społecznych i kulturowych na przełomie XIX i XX wieku.

Cele lekcji:

Uczeń:

- omawia i analizuje przebieg oraz skutki rewolucji przemysłowej;
- poprawnie posługuje się terminami: migracje, protekcjonizm (merkantylizm), liberalizm gospodarczy, społeczeństwo industrialne, obywatel, ruch robotniczy, sufrażystki, emancypacja, kultura masowa, secesja, historyzm, realizm, igrzyska nowożytnie, dekadentyzm;
- wymienia najważniejsze daty i postaci z powstałego rankingu wynalazków;
- wymienia postaci i charakteryzuje miejsca związane z rewolucją przemysłową w regionie;
- omawia zmiany w życiu codziennym u schyłku XIX w, do których doszło dzięki nowym wynalazkom;
- wskazuje zmiany, jakie zaszły w świecie i regionie pod wpływem przedstawianych wydarzeń.

Cele zapisane w języku ucznia

- będziesz potrafił wskazać wpływ rewolucji przemysłowej w XIX wieku na życie codzienne, kiedyś, jak i dzisiaj;
- poznasz najważniejsze wynalazki w XIX w. oraz ich znaczenie;
- przedstawiś zmiany, jakie zaszły w twoim regionie;
- poznasz nowe narzędzia WEB 2.0 dla wykorzystania w szkole, jak i prywatnie.

Metody wykorzystane:

- ★ prezentacja,
- ★ dyskusja,
- ★ burza mózgów,
- ★ poker kryterialny,
- ★ analiza SWOT,
- ★ rozmowa nauczająca,
- ★ praca w grupach.

Materiały i środki dydaktyczne:

- komputer, rzutnik lub tablica interaktywna,
- wydrukowane materiały pomocnicze,
- duże arkusze papieru, mazaki.

Wprowadzenie

Nauczyciel odpowiednio wcześniej dzieli uczniów na grupy, każda z nich ma za zadanie przedstawić wynalazki XIX-wieczne (warto dokładnie określić ramy czasowe) w formie prezentacji, np. z użyciem programu [Prezi](#):

- Gr. I – Medycyna i higiena
- Gr. II – Transport i broń
- Gr. III – Komunikacja i rozrywka
- Gr. IV – Życie codzienne

Prezentacja nie może być dłuższa niż 7-10 minut oraz musi przedstawiać minimum pięć wynalazków z danego obszaru tematycznego. Nauczyciel może dostarczyć ewentualne materiały, adresy stron internetowych.

Ważne, aby w prezentacji znajdowały się krótkie charakterystyki każdego wynalazku: zdjęcie, opis, twórca, data. Powinny pojawić się również informacje, kiedy dany wynalazek upowszechnił się w regionie, w którym żyją.

*Opcja II

Nauczyciel odpowiednio wcześniej dzieli uczniów na grupy, zdecydowanie większe. Kryterium podziału w związku z zadaniem nie może być przypadkowe. W grupie muszą znaleźć się osoby z odpowiednim sprzętem: telefon, smartfon, tablet lub kamera - do nagrywania video czy robienia zdjęć oraz osoby o zdolnościach informatycznych do złożenia materiału, a także aktorzy. Należy zadbać o sprawiedliwy podział zadań, najlepiej spisany w kontrakcie grupy. Film nie może być dłuższy niż 7-10 minut oraz musi zawierać prezentację min. 5 wynalazków z grupy. Nauczyciel podpowiada ogólny zarys scenariusza:

- uczniowie sami przedstawiają wynalazki np. jadąc tramwajem, schodami w centrum handlowym, czy otwierając słoik, prezentują zjawisko pasteryzacji;
- ważne, aby w filmie/prezentacji znajdowały się krótkie charakterystyki każdego wynalazku: zdjęcie, opis, twórca, data.
  - w filmie powinny pojawić się również miejsca związane z przemysłem w XIX w. w regionie
- filmy składamy w programie Movie Maker w pakiecie Microsoftu lub edytorze You Tube <https://www.youtube.com/editor> lub programie iMovie na komputerach Mac. Oczywiście uczniowie mogą skorzystać z innych darmowych i zgodnych z prawem rozwiązań. Następnie umieszczają filmiki w kanale You Tube lub dostarczają w postaci pliku.

Przebieg zajęć:

I. Jedna lekcja zostaje poświęcona na **pokazanie prezentacji** (lub filmów). W trakcie projekcji uczniowie uzupełniają wcześniej przygotowane karty do pokera kryterialnego: jeden wynalazek - jedna uzupełniona karta (Materiał pomocniczy nr 1). Oczywiście nauczyciel poprawia ewentualne błędy i prowadzi narrację oraz zwraca szczególną uwagę na miejsca i wynalazki związane z regionem. Następnie, o ile czas pozwoli na tej lub następnej lekcji, uczniowie rozgrywają grę planszową – poker kryterialny (zob. Materiały pomocnicze nr 1, 2, 3).

II. **Poker kryterialny** jest to gra planszowa. Uczniowie podzieleni na grupy, a następnie losują kartę i układają w odpowiednim miejscu, np. jeśli uważają wynalazek za bardzo istotny, przełomowy, umieszczają kartę z jego opisem w polu 1 – to najwyższe miejsce, kryterium

pierwszorzędne; inne karty umieszczają na kolejnych pozycjach. Jeżeli chcą zamienić kartę na już położoną na tym miejscu, muszą przekonać do tego innych członków grupy. Następnie nauczyciel podsumowuje pracę grup i wspólnie dokonują stworzenia rankingu wynalazków. Grę można zastąpić sondą/ankietą internetową, stworzoną np. w formularzach Google ([Form](#)).

III. Po zakończeniu gry uczniowie tworzą **ranking wynalazków** przez wypisanie ustaleń po prezentacji grup, np. wypisując wszystko na tablicy lub dużej kartce papieru; można również stworzyć materiał edytowalny z wykorzystaniem tablicy interaktywnej. Najlepiej wykonać tabelę, na której każda z grup przedstawi pozycje według kryteriów, a liczba propozycji określi miejsca w zestawieniu ogólnym (przykładowa tabela – zob. **Materiał pomocniczy nr 4**).

IV. Uczniowie pracują w oparciu o wypracowane zestawienie. Uczniowie w grupach **przeprowadzają analizę SWOT**, biorąc pod uwagę wszystkie wynalazki rankingu. Uczniowie odliczają do 5 i tworzą grupy (1 z 1, 2 z 2....), każda z grup otrzymuje zadanie:

Określ słabe, mocne strony rewolucji przemysłowej w twojej okolicy, a także wskaż, jakie szanse i zagrożenia niesła ona dla mieszkańców twojego miasta? (patrz: **Materiał pomocniczy nr 1**).

Przykładowe uzupełnienie tabeli:

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - postęp - wzrost zamożności - ułatwienie życie - rozwój komunikacji - nowe miejsca pracy - nowe zawody 	<ul style="list-style-type: none"> - utrata pracy i konieczna zmiana jej profilu - zmiana miejsca zamieszkania - wyzysk - napięcia społeczne - negatywny wpływ na środowisko
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - poprawa zdrowia i jakości życia - wzrost poziomu intelektualnego społeczeństwa - zmiana sytuacji kobiet 	<ul style="list-style-type: none"> - utrata zdrowia - emigracja - konflikty społeczne - wzrost liczby wypadków

V. Nauczyciel analizuje wraz z uczniami efekty ich ustaleń i wspólnie dochodzą do kolejnych wniosków poprzez burzę mózgów, dyskusję, rozmowę nauczającą. W czasie rozmowy warto zadbać o **zapis poszczególnych zagadnień** na tablicy, np. w formie mapy myśli.

VI. W trakcie **dyskusji** nauczyciel zwraca szczególną uwagę na przemiany, jakie zachodziły w społeczeństwie pod wpływem postępu:

a. napływ nowych narodowości na obszary uprzemysłowione

Zadaje pytanie prowadzące:

- Jakie znasz grupy narodowe z historii regionu?
- Czym się zajmowały?

- nauczyciel z uczniami wskazują zawody wykonywane najczęściej przez przedstawicieli mniejszości w regionie (np. handel – Żydzi, Ormianie, finanse/banki – Żydzi, Niemcy, Inteligencja/pracownicy/ naukowcy/wolne zawody – Rosjanie...)

b. zmiany religijne – wskazuje świątynie, cmentarze, które powstały w danym regionie w XIX wieku, przykłady przejętych zachowań (np. muzyka, taniec, potrawy...) w regionie i obszarze całego państwa.

Zadaje pytanie prowadzące:

- Czy znacie miejsca związane z inną religią w regionie?

- nauczyciel przedstawia krótko wpływ mniejszości narodowych oraz miejsca z nią związane.

c. zmiany społeczne i kulturowe

Zadaje pytanie prowadzące:

- Jakie nowe zawody i klasy społeczne pojawiły się w dobie rewolucji przemysłowej?

- nowe miejsca pracy powodują migrację ludności wiejskiej do miast i powstanie nowej grupy społecznej, jaką jest klasa robotnicza. Rodzi się także grupa społeczna, którą nazywamy dziś intelektualistami – wywodząca się najczęściej z dawnej szlachty: naukowcy, pisarze, dziennikarze, nauczyciele, reformatorzy społeczni.

- Jak myślicie, dlaczego publiczna oświata pojawiła się dopiero w XIX wieku? Co miało na to wpływ?

- nauczyciel przedstawia zmiany w rozwoju oświaty (obowiązek szkolny, likwidacja analfabetyzmu), rozwój demograficzny krajów europejskich, potrzeba kształcenia pracowników do szybko rozwijającego się przemysłu;

- Jaki wpływ na ludność XIX w. mogło mieć odkrycie bakterii i potrzeby mycia rąk przez chirurgów przed operacją?

- nauczyciel uświadamia uczniom, że dzięki rozwojowi medycyny i higieny i innych nauk (np. chemii) nastąpił wzrost przeciętnej długości życia w poł. XIX wieku i w tym czasie populacja Europy podwoiła się w ciągu niecałych 100 lat..

- Dlaczego wraz z rozwojem przemysłu pojawiło się pojęcie „czasu wolnego”?

- nauczyciel zwraca uwagę, że ludzie zaczęli wychodzić na ulice - koncerty, kabarety, kawiarnie, teatry, a czas wolny nabrał całkowicie innego znaczenia; nowe kierunki w sztuce i architekturze: secesja, eklektyzm, neogotyck, naturalizm, znaczenie literatury dla zmian społecznych (romantyzm, pozytywizm).

- Co robili ze swoimi fortunami wielcy przemysłowcy XIX-wieczni?

- nauczyciel zwraca uwagę na mecenat przemysłu, który potrzebuje specjalistów oraz zmieniał otoczenie przez liczne inwestycje czy impresariat.

- W jaki sposób miasta zmieniały się pod wpływem przemysłu?

- zwraca uwagę z jednej strony na degradację środowiska i zmiany przestrzenne otoczenia spowodowane rozwojem przemysłu np. powstanie osiedli robotniczych, jak i powstanie zieleni przykładowej, parków, miejsc kultury (domy robotnicze). Przedstawia przykłady - Robert

Owen New Lanark (<http://tinyurl.com/lowhnpe>) czy Saltaire, Titusa Salt'a (<http://www.saltairvillage.info>).

- Co zmieniło się w sytuacji kobiet w wyniku rewolucji przemysłowej i zmian społecznych końca XIX wieku?

- nauczyciel zwraca uwagę, że nadal jej rola była postrzegana dość tradycyjnie, jako żony i matki, ale coraz więcej kobiet szło na studia, a niektóre zrobiły nawet wielkie kariery naukowe, jak chociażby nasza Maria Skłodowska-Curie.

- przedstawia ruch sufrażystek, domagający się praw wyborczych dla kobiet, zapoczątkowany w USA i Anglii (do wykorzystania materiały [CEO – Sufrażystki](#)).

VII. **Podsumowanie:** nauczyciel zwraca uwagę na szczególny charakter tego okresu, jego burzliwość, nie spotykane nigdy wcześniej i później w historii zmiany, wybuch myśli technicznej, rozwój przemysłu, które miały niebagatelne znaczenie dla wielu aspektów życia społeczno-kulturalnego w Polsce, Europie i na świecie.

VIII. Jak grupową **pracę projektową** uczniowie zrealizują wycieczkę po okolicy z uwzględnieniem dorobku i zmian spowodowanych rewolucją przemysłową w XIX w. ze szczególnym uwzględnieniem:

1. Wpływy kultury mniejszości narodowych na życie mieszkańców- budowle, dorobek osób, miejsca z nimi związane.
2. Architektury - określeniem charakterystycznych cech epoki - budynki prywatne, fabryki.
3. Zmian przestrzennych i budynków i miejsc użyteczności publicznej – np. parki, domy robotnicze.

Dla zrealizowania projektu uczniowie powinni wykorzystać możliwości aplikacji [Map Google](#).

Opcja 1

Uczniowie za pomocą Map Google StreetView - fotowycieczki dodają punkty z odnalezionymi miejscami w okolicy i aktywują usługę podglądu, która pozwala przemieszczać się między tymi miejscami. Oczywiście, aby odnaleźć miejsca, mogą udać się w teren, bądź skorzystać z zasobów aplikacji Map Google. Cały pokaz slajdów StreetView uczniowie nagrywają za pomocą programu [Screen O Matic](#), dodając swoją własną narrację.

Google Maps - skrócona instrukcja tworzenia fotowycieczki w formie filmiku:

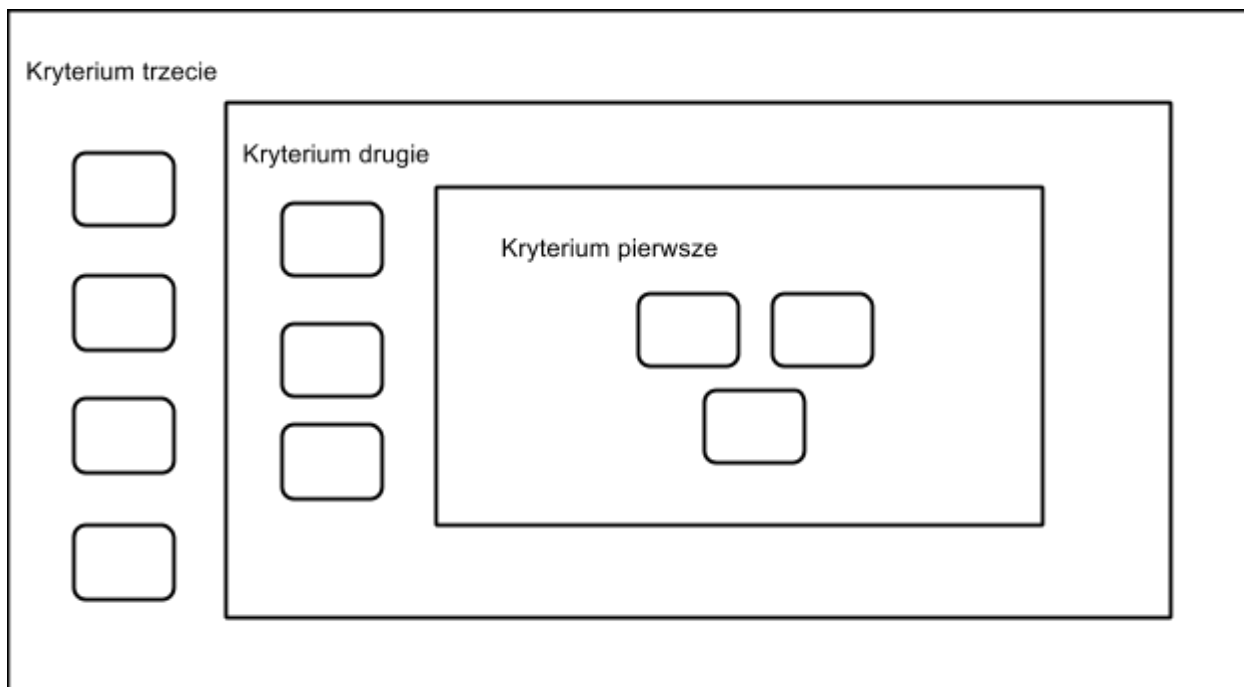
<https://vimeo.com/89259563>

Opcja 2

Uczniowie wykonują własne zdjęcia, które trafiają do albumu w Google+ (konieczne jest konto poczty gmail), tworzą własne opisy, a następnie wykonują własną mapę, plan wycieczki ze zdjęciami i opisami. Po zakończeniu pracy mapę można uczynić własną lub publiczną. Oczywiście wycieczkę można nagrać w [Screen O Matic](#). Procedura: [Mapy Google](#) > Moje mapy > Moje miejsca > Nowa mapa > Dodaj miejsca.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 1

Plansza do pokera kryterialnego

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 3

Przykładowa karta do gry w pokera kryterialnego

Nazwa wynalazku	
Twórca wynalazku	
Data	
Przeznaczenie	

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 3

Przykładowa tabela

Kryterium I				
Grupa I	Grupa II	Grupa III	Grupa IV	Miejsce
1.				I.
2.				II.
3.				III.
Kryterium II				
Grupa I	Grupa II	Grupa III	Grupa IV	Miejsce
1.				IV.
2.				V.
3.				VI.
Kryterium III				
Grupa I	Grupa II	Grupa III	Grupa IV	Miejsce
1.				VII.
2.				VIII.
3.				IX.
4.				X.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 4

Określ słabe, mocne strony rewolucji przemysłowej w twojej okolicy, a także wskaż, jakie szanse i zagrożenia niesła ona dla mieszkańców twojego miasta?

Mocne strony	Słabe strony
Szanse	Zagrożenia

***

Autorem scenariusza jest Marcin Paks - nauczyciel historii, wos i wdzwr w ZSO nr 5, Gimnazjum nr 8 w Sosnowcu. Członek grupy Superbelfrzy RP, Szkolny Organizator Rozwoju Edukacji w Katowicach, edukator z zakresu wykorzystania ICT w edukacji, twórca metody edukacyjnej symulacji w sieci - Drama Online.